

KORISITE ZAJEDNIČKU SNAGU

NATIONAL YOUTH CONGRESS

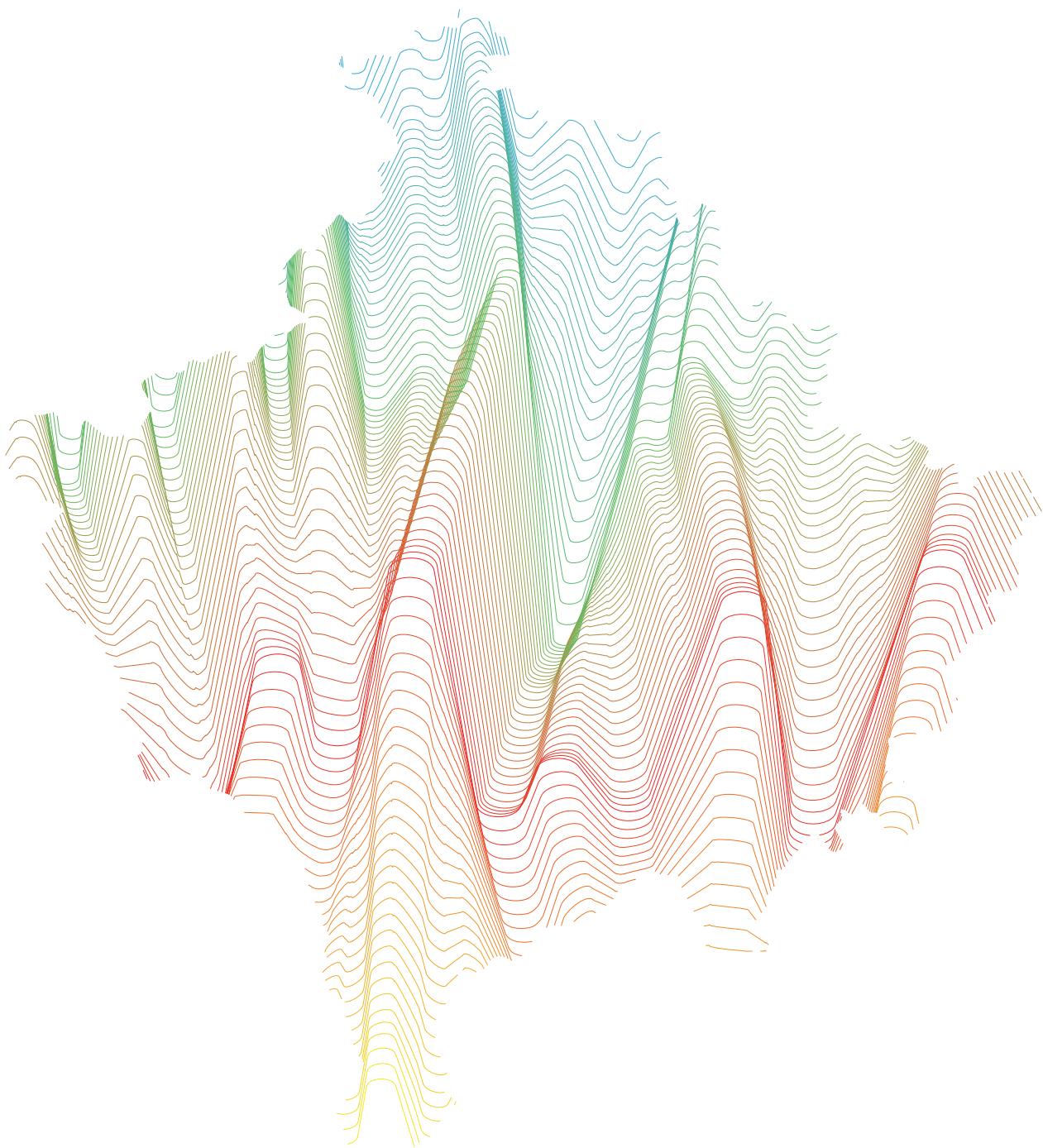
BUDUĆNOST
IMA GLAS PODELI SVOJ!

THE FUTURE HAS A VOICE
SHARE YOURS.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Zyra në Kosovë

Ova publikacija je podržana od Friedrich-Ebert-Stiftung.
Mišljenja izražena u ovoj brošuri ne izražavaju mišljenje
Friedrich Ebert Stiftung.

PREGLED

UVOD	5
REZIME SA GLAVNIM PORUKAMA	6
SVEOBUVATNI IZVEŠTAJI RADNIH GRUPA	10
PRVA RADNA GRUPA "UČEŠĆE MLADIH U PROCESU ODLUČIVANJA"	11
DRUGA RADNA GRUPA "OBRAZOVANJE"	14
TREĆA RADNA GRUPA "ZAPOŠLJAVANJE"	17
ČETVRTA RADNA GRUPA "DRUŠTVENI I KULTURNI ŽIVOT"	20
PREDVIĐANJA – PREDLOZI I DUŽNOSTI	23
AUTORI	24

Slika 1.
Frank Hantke, Direktor,
Friedrich-Ebert-Stiftung,
Kosovo

PREDGOVOR

Kosovo je najmlađa država u Evropi. Uprkos tome, ovaj izvanredni potencijal je iscrpljen i ostavljen u neo-liberalnom okruženju koje ne pruža ni osnovne javne usluge za mlade generacije, koje su potrebne za razvoj zemlje za sledeću generaciju. Mladi nisu spremni za postojeće kao i buduće tržište rada, samo nekolicina je učila o demokratskim pravilima i ostavljeni su njihovim posebnim kulturnim i društvenim potrebama.

Prema tome, podrška za mlade generacije je glavni ključ za podržavanje zemlje u njenom putu prema Evropskoj Uniji. Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) radi na Kosovu već 18 godina i uvek je podržavao ekonomski i društveni razvoj. Premda je postalo jasno da je dužnost svih nas da podržimo mlade i njihove organizacije u razvoju zajedničke strategije i jednog glas za njihove interese. Predugo su bili podeljeni i bez prave podrške – samo beskorisnim rečima.

Prvi Nacionalni Omladinski Kongres je pokazao sposobnosti, želje i snove mladih da budu važan deo razvoja države – uprkos činjenici da

su i dalje manje više zanemareni. Izgleda da je za njih obuka, podrška i pomoć važnije od rada sa političarima i vodećim generacijama koje još ne mogu da se brinu o svojoj budućnosti kako bi se razvili od skorašnjih mladih generacija.

FES će nastaviti i čak ojačati podršku kao posrednik ali ne kao donator ili instruktor. Omladina je veoma sposobna da razvije sopstveni put prema budućnosti. Prema tome, Nacionalni Omladinski Kongres bi mogao postati najvažniji izvor promena i boljih uslova za budućnost.

Celo osoblje FES-a vam želi sve najbolje!

Frank Hantke
Friedrich-Ebert-Stiftung, Kosovo
Direktor

REZIME GLAVNIH PORUKA RADNIH GRUPA

Slika 2.
Nacionalni Omladinski Kongres,
Kosovo

1. "Učešće Mladih u Procesu Odlučivanja"

Problemi i izazovi

- Totalno zanemarivanje
- Sprečavanje iskustva
- Predstavnici Omladine nisu uvek zastupali omladinu
- Nema načina za demokratsku kontrolu predstavnika omladine
- Pogrešne strukture za aktivnosti omladine
- Zakoni za omladinu samo na papiru – ali ne i u stvarnosti
- Birokratija kao glavna prepreka i demotivator
- Zanemarivanje slabi inicijative
- Reči i dokumenta, ali vrlo malo sredstava za mlade

Zahtevi i preporuke

- Poboljšanje pristupa
- Ispravno upravljanje sredstvima za pravičan pristup
- Koordinacija u administraciji za politike za mlade
- Uključivanje mladih u pripremi zakona za mlade
- Transparentnost, blagovremene informacije, odgovornost i jednostavne procedure
- Zajednički razvoj kapaciteta za zajednički razvoj politika za mlade
- Samo-angažovanje i najbolje prakse u međunarodnoj razmeni
- Odgovarajuće korišćenje društvenih medija putem umrežavanja
- Političko obrazovanje radi ostvarivanja demokratskih prava

Među-organizaciona saradnja

- Javne diskusije i uključivanje grupnih diskusija na društvenim mrežama
- Izmena/dopuna Zakona za jačanje i učešće mladih
- Razvoj kapaciteta za NVO
- Saradnja i dobijanje iskustva od međunarodnih NVO
- Zajednički glas omladine

"OBRAZOVANJE"

Problemi i izazovi mladih u obrazovanju

- Loš kvalitet obrazovanja na svim nivoima ISCED
- Nedostatak zakonodavstva i nedostatak ispunjenja regulacionog sistema
- Nastavni planovi su obećavajući – ali nikad pravilno implementirani
- Nedostatak novca – nema razvoja obrazovanja
- Nema potrebnih informacija o obrazovnim politikama za dake
- Nedostatak infrastrukture škola – i ekskluzivnost za posebne potrebe

- Loša higijena i niski tehnički standardi
- Nema opreme ili loša oprema
- Nema didaktike – loš sadržaj
- Pogrešni ili loš školski materijal
- Teorija, ali nema ili uz samo malo prakse
- Nekvalifikovani nastavnici – nema kredibilnih profesora
- Ubijanje kreativnosti ubija perspektive u budućem radnom životu
- Nastavnici, ne zbog strasti već zbog učlanjivanja u partiju
- Zanemaren individualni i društveni razvoj

- Diskriminacija je dnevno iskustvo
- Nema orientacije za potrebe demokratskog društva
- Nedostatak ranog razvoja za profesionalnu orientaciju
- Takođe nema savetodavnih usluga za karijeru
- Formula sankcionisanja budžeta
- Nema decentralizacije budžeta
- Obrazovanje je osnovno pravo – bez tarifa ili plaćanja

Zahtevi

- Privrženost mobilizovanih zainteresovanih strana
- Dobro planiranje i strateško mišljenje i ispravna implementacija zakona
- Investiranje u kapital i etiku
- Inovacija/kritično mišljenje / kreativnost
- Poboljšani profesionalizam nastavnika / profesora
- Podizanje svesti i sveobuhvatni društveni pristup
- Rana kategorizacija za orientaciju karijere
- Povećanje i decentralizacija budžeta

Preporuke

- Povećanje nivoa saradnje, priznanje uloge i odgovornosti svake zainteresovane strane
- Uvođenje prikladnih reforma i pravilno korišćenje državne nadležnosti za ispunjenje i interpretaciju pravila
- Stvaranje osnovnih ljudskih uslova i investiranje u neophodnu školsku infrastrukturu
- Primena napredne i savremene metodologije u nastavi / bez tolerisanja poricanja
- Obuka, licenciranje, nadgledanje, sankcionisanje nastavnika/profesora

- Pružanje ravноправnih i sveobuhvatnih mogućnosti / zasluzno sankcionisanje za diskriminaciju
- Poboljšanje stručnih škola i rano otkrivanje interesovanja država za struke
- Razmatranje i podela/strateško povećanje državnog budžeta za obrazovanje/ispunjenje inicijative za zakonodavstvo za decentralizaciju/promenu primene budžetske formule za obrazovanje

"ZAPOŠLJAVANJE"

Problemi

- Strah od nezaposlenosti i korupcije – dve strane medalje
- Nedostatak strateškog planiranja za ekonomiju – velika nezaposlenost
- Nepuna integracija u međunarodnoj sferi – nema priznanja diploma
- Nesposobnost agencija za zapošljavanje
- Začaranji krug: nema prakse, nema stručne prakse – nema stručne prakse, nema prakse
- Previše potrošnje – malo proizvodnje
- Razvoj preduzetništva i administrativne podrške za mala preduzeća
- Uglavnom: loši ekonomski uslovi – pogrešan mentalni put
- Samo-kritikovanje – prvi korak za realističnije napore
- Institucije nisu uvek zabrinute zakonima i ljudskim pravima
- Da li postoje i ideološki razlozi?
- Obrazovanje nije orijentisano ka radnom svetu
- Nema potrebnih savetodavnih usluga za karijeru

Zahtevi i Preporuke

- Veća transparentnost
- Manje političke interferencije
- Funkcionalni centri za karijeru – aktivni sindikati
- Aktivne i sposobne agencije za zapošljavanje – zaštita prava radnika
- Orientacija prakse uz više ponuda za stručnu praksu
- Efektivni i veći inspektorat rada
- Podrška banaka za mala preduzeća
- Manje poreza za olakšanje novih preduzeća
- Bolje znanje o raznim profesijama – borba protiv predrasuda
- Jezički kursevi za oba jezika na Kosovu
- Dužnost ili obaveza za preduzeća za oglašavanje slobodnih mesta – agencija za zapošljavanje kao most između radnika i preduzeća
- Više i bolje informativne kampanje
- Poboljšanje znanja o radnom svetu – više i bolje stručne škole
- Više samo-inicijativa i samopouzdanja mladih
- Saradnja između univerziteta i poslovanja

"DRUŠTVENI I KULTURNI ŽIVOT"

Problemi

- Slaba ekonomija – loš društveni život
- Razlika između glavnog grada i ostatka zemlje
- Malo i slabo kulturno obrazovanje
- Potrebno je više samoinicijativa
- Nedostatak informacija

Zahtevi

- Izdvajanje potrebnog budžeta
- Više informacija u medijima
- Više decentralizovanog finansiranja od donatora
- Vannastavni rad za povećanje samopouzdanja i inicijative
- Demokratija kao školski predmet
- Lak pristup kulturi
- Iskusno ali mlado osoblje za javne i kulturne institucije

Preporuke

- Obrazovanje za samoinicijativu
- Veći fokus na sela i ruralne zone – decentralizacija i inkluzija.
- Podizanje svesti na tri nivoa – Prvi nivo će tretirati institucije, Drugi nivo će ciljati omladinu za isti razlog i Treći nivo će se direktno povezati sa većim budžetskim izdvajanjima
- Otvaranje kulturnih centara
- Stvaranje internet platforme za komuniciranje

Slika 3. Nacionalni
Omladinski Kongres
Kosovo

SVEOBUVATNI IZVEŠTAJI RADNIH GRUPA

Preliminarne

Kosovo je jedna od zemalja sa najmlađim stanovništvom u Evropi. Prema tome ova omladina mora biti respektivni deo donošenja politika i odluka. Međutim, nažalost, zbog nedostatka institucionalnog, društvenog i medijskog prostora, mlađi se suočavaju sa otporom i velikim izazovima u predstavljanju njihovih problema i zahteva. U većini slučajeva problemi omladine se suočavaju sa gluvim ušima ili se koriste za i tokom kampanja za političke izbore.

U poslednjim godinama se povećao broj omladinskih organizacija, kao i značajno poboljšanje njihovih kapaciteta. Ovo je dovelo do izražaja i konkretizaciju nezadovoljstva u vezi sa tretiranjem omladine u politici. Ovo nezadovoljstvo je već bilo naglašeno, ali odsustvo zajedničkog glasa im je onemogućilo ostvarenje strategije i uticaj.

Slika 4. Radna Grupa i Moderatori
Nacionalnog Omladinskog Kongresa **Kosovo**

Međutim, „Nacionalni Omladinski Kongres“ želi promene. Masivno učešće omladinskih organizacija je predstavilo način za koordinaciju ovih ciljeva, uticaj i ojačanje pritiska radi ostvarenja promena.

U ovom izveštaju predstavljamo aktivnosti radnih grupa; izazove i preporuke koje su razmatrali neophodnim kako bi omladina postala snažan faktor u procesu donošenja odluka na Kosovu.

Slika 5. Radna Grupa
„Učešće omladine u procesu odlučivanja”,
moderator Shkëmb Shala

PRVA RADNA GRUPA

„UČEŠĆE OMLADINE U PROCESU ODLUČIVANJA”

Problemi i izazovi

■ Totalno zanemarivanje

Ključni problem je totalno zanemarivanje mladih od strane donosioca odluka. Kao glavna zabrinutost podignuto je zanemarivanje mladih navodno zbog nedostatka iskustva.

■ Sprečavanje Iskustva

Ali, ovo je parodoks: s jedne strane, od omladine se очekuje znanje i iskustvo, ali s druge strane pristup procesu odlučivanja je uvek bio odbijen. Kako će steći iskustvo bez prakse?

■ Predstavnici omladine ne zastupaju uvek omladinu

Još jedna prepreka je klijentelističko ponašanje većine njihovih zastupnika. Mnogi mlađi smatraju da ih predstavnici omladine ne zastupaju kako treba i da predstavljaju „loš primer“ starih političara. Ovo znači da su veoma aktivni tokom izbornih kampanja za lobiranje za mlade, ali odmah posle dobijanja pozicije, žele da se osećaju „udobno“ i služe u interesu vladajućoj hijerarhiji.

■ Nema načina za demokratsku kontrolu omladinskih zastupnika

Identifikovan je nedostatak mehanizama koji bi omogućili mladima izvršavanje pritiska protiv ove vrste predstavnika. Njihova manipulacija sa interesima mladih nastavlja bez kontrole ili odgovornosti.

■ Pogrešne strukture za aktivnosti omladine

Smatra se da ima nedostatka efektivnih aktivnosti za predstavljanje problema i zahteva mladih. Čak i kada se takve aktivnosti održavaju, informacija o tome nije šire raspodeljena. Ovo je ogledno kod mladih koji žive u manje razvijenim gradskim ili ruralnim zonama. Negativan faktor je nedostatak mreže organizacija za bolje informisanje i uključivanje odlučivanja.

■ Zakoni za omladinu postoje na papiru – ali ne u stvarnosti

Zastupanje omladine je veoma dobro regulisano postojećim zakonom na Kosovu, ali radne grupe su podigle njihove zabrinutosti u vezi sa ispunjenjem ove legislacije. Omladina je zaista pozvana da prisustvuje u medijima, zajedno sa ženama i marginalizovanim

zajednicama. Ali, nikad nisu pozvani da učestvuju u radnim grupama za razvoj politika za omladinu.

■ Birokratija kao glavna prepreka i demotivator

Postojanje „preterane birokratije“ i zvaničnih kanala za podizanje pitanja je veoma komplikованo za prosečnu omladinu i ovo ih demotivise da postanu aktivni akteri u procesu odlučivanja.

■ Zanemarivanje oslabljuje samo-inicijative

Ovo zanemarivanje omladine u procesu odlučivanja je dovelo do gubitka poverenja u njihov potencijal. Ovo je prouzrokovalo gubitak samo-inicijative i angažovanje u rešavanju sopstvenih problema. Ovo postaje teže zbog činjenice da je prisutnost mladih u medijima ograničeno samo na kalendarske dane namenjene omladini.

■ Reči i dokumenta ali malo sredstava za omladinu

Finansije su identifikovane kao još jedan problem. Sredstva su uglavnom koncentrirana na glavni grad, a manje na ostale gradske i ruralne zone.

Slika 6. Radna Grupa
„Učešće omladine u procesu odlučivanja“
moderator **Vesa Ibrahim**

Zahtevi i preporuke

■ Poboljšanje pristupa

Pod hitno je potrebno poboljšanje pristupa na svim nivoima zastupanja mladih. Kao prvo, rad omladinskih organizacija se mora nadgledati i njihovi ciljevi i strategije se moraju koordinirati, kako bi pritisak od omladine bio precizan i moćan, a ne rascepkan i slab.

■ Ispravno upravljanje sredstvima za pravičan pristup

Predlaže se uravnoteženo i dobro upravljanje sredstvima koja se izdvajaju za omladinske organizacije koje će omogućiti ravnopravan pristup finansiranju kao i zastupanju. Za postizanje ove ravnoteže i uključivanja omladinskih organizacija, omladina je pripremila predlog za Ministarstvo kulture, omladine i sporta za poseban budžetski kod za omladinu kao i pod-kodove za omladinu za opštine.

■ Koordinacija u vlasti za politike za omladinu

Veoma je važno da ministarstva koordiniraju njihove strategije za omladinu jer većina problema omladine nisu nadležnost samo jednog ministarstva (na primer, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije i Ministarstvo za kulturu, omladinu i sport).

■ Uključivanje omladine u pripremi zakona za omladinu

Osim ispunjenja zakonodavstva, veoma je razumna priprema administrativnih uputstava koja obavezuju upravne organe da uključe i ojačaju omladinu.

■ Transparentnost, blagovremeno informisanje, odgovornost i jednostavne procedure

Upravni organi moraju postati transparentniji tokom i posle procesa odlučivanja kao i da pružaju pristup informacijama za sve aktere koji su deo ovih procesa. Takođe birokratske procedure se moraju uprostiti za učešće i zagovaranje. Moraju postojati i specijalni mehanizmi koji će osigurati odgovornost.

■ Zajednički razvoj kapaciteta za zajednički razvoj politika za omladinu

Radi omogućavanja inkluzije omladine u procesu odlučivanja, radne grupe su predložile stvaranje jedne ili više platforme za razvoj kapaciteta mladih i podizanje svesti za proces odlučivanja. Takođe se moraju uključiti upravni organi i civilno društvo.

■ Samo-angažovanje i najbolje prakse međunarodnom razmenom

Samo-angažovanje je ključna komponenta za poboljšanje politika za omladinu i postizanje ciljeva. Prema tome, neophodno je povećati pouzdanje i aktivno angažovanje omladine u društву. Ovo se postiže motivisanjem jedni drugih radi ostvarenja procesa kao i programa za razmenu iskustva sa drugim državama. Prema tome, potrebni su programi za studijske posete drugim zemljama.

■ Kompetentno korišćenje društvenih medija putem umrežavanja

Veoma je važno biti informisan za neku organizaciju ili aktivnost kao i lak pristup ovim informacijama na internetu. Mora postojati šire obuhvatanje alternativnih društvenih mreža kao što su Facebook, Instagram i Twitter jer se preko ovih mreža omladina lako povezuje. Prema tome, internet stranica ili društvena mreža se mora upravljati od strane studenata fakulteta novinarstva, kako bi omladina bila učesnici i dizajneri sopstvenih procesa.

■ Političko obrazovanje za ostvarenje demokratskih prava

Od ranog uzrasta se mora vežbati omladinski i građanski aktivizam i povećati političkim obrazovanjem koji će biti obavezni predmet u sekundarnom obrazovanju.

MEĐU-ORGANACIONA SARADNJA

Saradnja i među-veza sa ciljevima omladinskih organizacija se smatra ključni element u vezi sa ispunjenjem omladinskih programa i politika – iako postoje izazovi u ovim zajedničkim operacijama i nesigurnosti u vezi sa funkcionisanjem ovih organizacija u praksi. Nekoliko mera za postizanje ovog cilja:

■ Javne diskusije

I uključivanje grupnih diskusija na društvenim mrežama radi naglašavanja problema i identifikovanja mogućih rešenja.

■ Izmena/dopuna zakona za ojačanje i učešće omladine

Uključujući uzrast koji definiše nekog kao mladog; organizacija i funkcionisanje Omladinskih Saveta (na lokalnom i centralnom nivou); definisanje rada dobrovoljaca itd.

■ Razvoj kapaciteta za NVO

Kako bi mogli uticati i zagovarati za prava i odgovornosti omladine.

■ Saradnja i dobijanje iskustva od međunarodnih NVO

Čiji je cilj poboljšanje efikasnosti rada sa mladima.

■ Zajednički glas omladine

Koordinacija i prioritizacija ciljeva i strategija omladinskih organizacija za povećanje uticaja i moći za promene u odlučivanju.

2

DRUGA RADNA GRUPA „OBRAZOVANJE“

Problemi izazovi omladine u obrazovanju

■ Slab i loš kvalitet obrazovanja na svim nivoima ISCED-a

Uglavnom razvoj sistema obrazovanja u našoj državi je zaostao i nije uspeo biti u koraku sa prednostima tokom dnevne prakse učenja. Zaostajanje sistema obrazovanja počinje od sistema zakonodavstva i regulisanja ovog sistema sve do procesa nastave i metodologije.

■ Nedostatak ispunjenja sistema zakonodavstva i regulisanja

Neprekidna priprema zakonodavstva i novih politika u oblasti obrazovanja utiče na svaku generaciju. Zapravo, ove politike i ovo zakonodavstvo se ne mogu primeniti u praksi i pre svega ovi zakoni nisu koherentni.

■ Nastavni planovi su obećavajući – ali nikad ispunjeni kako treba

Kao prvo, glavni nastavni planovi čije ispunjenje započinje u pred-univerzitetskoj nastavi nije prikladno i nije uspešno ispunjeno zbog nedostatka uslova uprkos činjenice da je njihov sadržaj obećavajući. Pravila u školama imaju nedostataka i nisu ispunjena.

■ Nema novca – nema razvoja obrazovanja

Glavni nastavni plan nije prikidan, ni uspešan i ovo je vezano za budžetsku formulu kao jednog od glavnih problema koji sprečava razvoj. Decentralizacija budžeta počevši od 2011. nije funkcionala i formula za izdvajanje budžeta loše utiče na stručne škole.

■ Nema informisanja o politikama obrazovanja za đake

Đaci i studenti su zabrinuti jer njihovo znanje o zakonodavstvu za obrazovanje nije dovoljno kao posledica nadležnih organa koji ne pružaju potrebne informacije u vezi sa ovim pitanjima. Ovi prekršaji su veoma ozbiljni jer se prouzrokuju od istih institucionalnih i odgovornih organa. One postaju javne, samo kada studeni imaju razumne zahteve za relevantne institucije.

■ Nedostatak potrebne školske infrastrukture – i ekskluzivnost za specijalne potrebe

Bez boljih uslova ne može postojati kvalitetno obrazovanje. Ovo počinje sa nedostatkom ekskluzivnosti što znači da se u školama ne pruža potreban pristup studentima sa

specijalnim potrebama. Odnosno, učionice i druge prostorije univerziteta su prenatrpani i ovo utiče na kvalitet časova.

■ Niska higijena i tehnički standardi

Postoje učionice sa oštećenim stolicama i stolovi nisu očišćeni. Nema kvalitetnog vazduha, nema vode, sapuna ili toalet papira i postoji opasnost od infekcije.

■ Nema opreme ili loša oprema

Istovremeno, proces obrazovanja, tj. praksa se ne može ostvariti zbog nedostatka potrebne infrastrukture, kao što su laboratorije, oprema ili sportske sale. Na kraju se mora istaknuti pitanje nedovoljnog obezbeđenja u školama.

■ Nema didaktike – loš sadržaj

Loš proces učenja i sadržaj – ovo je godinama sankcionisalo kvalitet obrazovanja u zemlji i ostaje na istom nivou i prati se mnogobrojnim izazovima počevši od nastavnog plana koji nema logički i kvalitetni sadržaj.

■ Pogrešni ili loši nastavni materijal

Knjige odražavaju retrospektivno učenje – prebrzo, nekoliko procesa učenja – što studentima otežava postizanje kompetentnog učenja kao i učenja orientisanog na budućnost. Knjige imaju pravopisnih grešaka ili seksističkih i rasnih elemenata.

■ Teorija, ali bez ili uz samo malo prakse

U većini slučajeva, praktični deo se ne primenjuje. Časovi su pretrpani predmetima nauke, pa čak na kraju školske godine časovi umetnosti i sporta su zamjenjeni sa naukom kako bi postigli zahtevani broj časova na osnovu nastavnog plana i prema tome nema elaboracije produktivnosti obrazovanja.

■ Nekvalifikovani nastavnici – nema kredibilnih profesora

Obrazovanje takođe pati zbog nedostatka kvalifikovanog nastavnog osoblja. Ovo pitanje je identifikovano i poznato od strane autoriteta. Nastavnici nemaju pedagoškog ili didaktičkog znanja. Većina ne tretiraju studente na osnovu njihovih individualnih karakteristika.

■ Ubijanje kreativnosti ubija perspektive budućeg radnog života

Štaviše, većina nastavnika imaju tendencije da pritiskuju kreativnost mlađih i da ih guraju prema sistematskom učenju teorije i ovo je beskorisno jer se ne može primeniti u praksi.

■ Nastavnici ne zbog strasti već zbog partijskog učlanjivanja

Mnogo nastavnika se zapošljavaju preko nepotizma i političke interferencije. Ista situacija je sa profesorima u visokom obrazovanju. Prema nekim istraživanjima, smatra se da nisu kredibilni u njihovoj profesiji.

■ Zanemareni individualni i društveni razvoj

Individualni razvoj koji počinje u ranijim uzrastima obrazovanja stvara respektivno društveno ponašanje. Naše institucije obrazovanja ne pružaju standarde blagostanja u učionici, i ne samo to već ove institucije su iste sa ovim ponašanjem zanemarivanja.

■ Diskriminacija je dnevno iskustvo

Stigma i diskriminacija se primećuje u svakom školskom objektu. Seksizam je takođe prisutan u sekundarnom obrazovanju i na univerzitetima. Niko ne misli o mentalnom zdravlju, kao pojавa koja je proširena i tretirana na međunarodnom nivou.

■ Nema usmeravanja na potrebe demokratskog društva

Ove institucije ne sarađuju sa studentima ni sa roditeljima. Zapravo, svi akteri se osnivaju samo na sopstvene interese i sopstveni položaj u društvu.

■ Nedostatak ranog razvoja za profesionalnu orijentaciju

Našoj državi nedostaje strateški plan za orijentisanje za rane struke potrebne za ekonomski razvoj zemlje. Prema tome, obrazovanje i njene komponente nisu uspele da orijentišu omladinu na profesionalne karijere koje pružaju individualnu budućnost, ali i budućnost za državu.

■ Takođe nedostaju savetodavne usluge za karijeru

Nema funkcionalnih savetodavnih centara sa karijeru kao i ponašanje prema određenim profesijama jer omladina sanja o pozicijama u institucijama i ovo je posledica njihovog neprestanog suočavanja sa istim sistemom.

■ Formula sankcionisanja budžeta

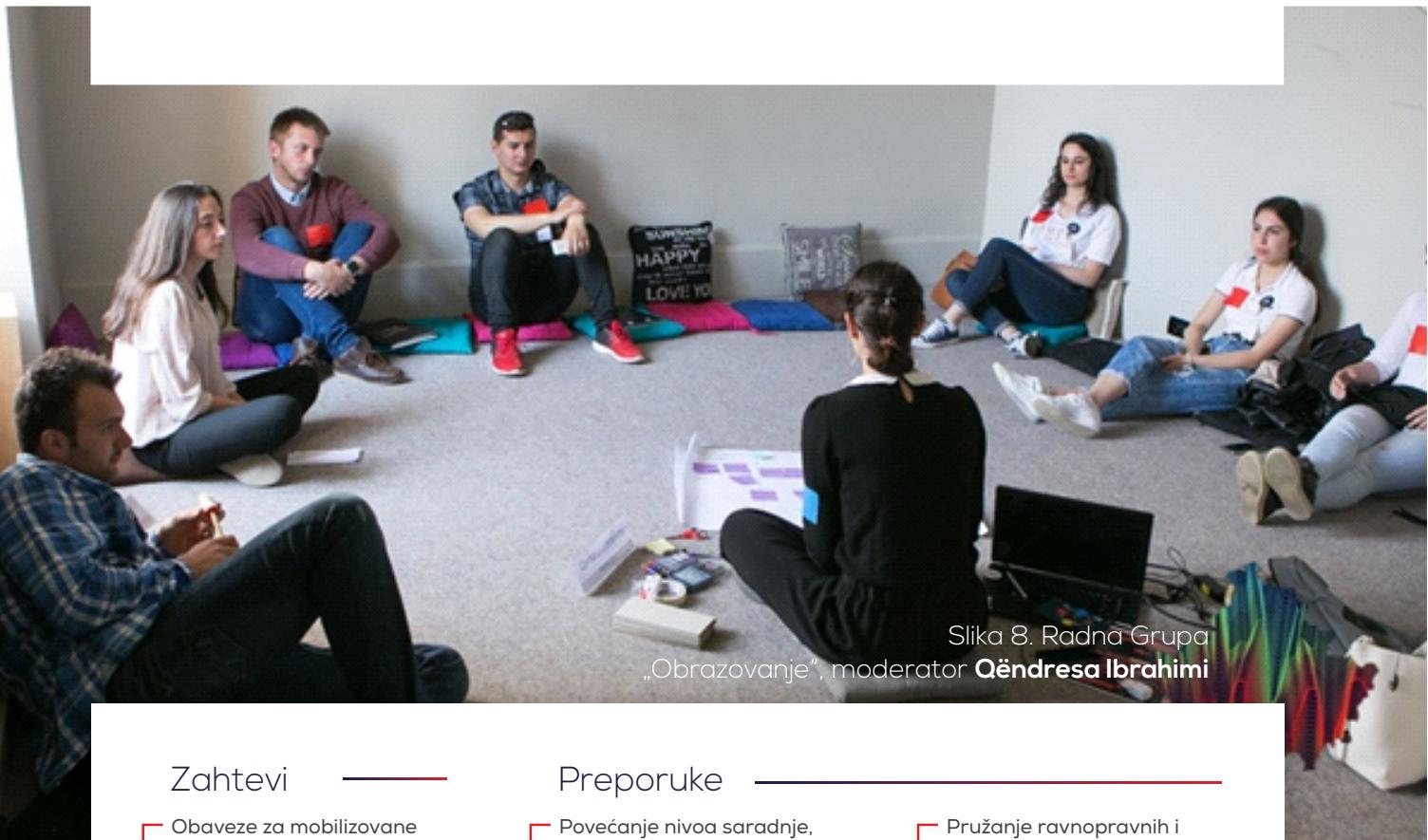
Omladina smatra da je budžet izdvojen za obrazovanje mali i nedovoljan za ispunjenje standarda u obrazovanju. Većina škola i institucija nemaju osnovne uslove za učenje i ova situacija je pogoršana nepravednom primenom budžetske formule. Budžet se još izdvaja prema broju studenata u školi.

■ Nema decentralizacije budžeta

Još nema decentralizacije budžeta, koja je počela u 2011, ali još nije postala funkcionalna u potpunosti. Većina nastavnika ne pruža maksimum zbog malih plata i zbog ove situacije oni organizuju ilegalne privatne časove za studente.

■ Obrazovanje je osnovno pravo – bez tarifa ili plaćanja.

U državi kao što je Kosovo, obrazovanje bi trebalo biti besplatno ili sa popustima za veoma skupu opremu koja se koristi u obrazovanju koju đaci ili studenti ne mogu priuštiti.

Slika 8. Radna Grupa
„Obrazovanje”, moderator Qëndresa Ibrahimis

Zahtevi

- Obaveze za mobilizovane aktere
- Dobro planiranje i strateško mišljenje i tačna implementacija zakona
- Investiranje u kapital i etiku
- Inovacija/Kritično mišljenje/Kreativnost
- Poboljšani profesionalizam nastavnika/profesora
- Podizanje svesti i sveobuhvatni društveni pristup
- Rana kategorizacija za orientaciju karijere
- Povećanje i decentralizacija budžeta

Preporuke

- Povećanje nivoa saradnje, priznanje uloga i odgovornosti svih zainteresovanih strana
- Uvod potrebnih reformi i korišćenje državne nadležnosti na pravilan način za ispunjenje i interpretaciju pravila
- Stvaranje osnovnih ljudskih uslova i investiranje u neophodnu školsku strukturu
- Primena napredne savremene metodologije u nastavi / bez tolerancije poricanja
- Obuka, licenciranje, nadgledanje, sankcionisanje nastavnika/profesora

- Pružanje ravnopravnih i sveobuhvatnih mogućnosti / zasluzno sankcionisanje zbog raznih oblika diskriminacije
- Fokusiranje na poboljšanje stručnih škola / i rano otkrivanje zainteresovanja države za određene profesije
- Razmatranje i podela / strateško povećanje državnog budžeta za obrazovanje / ispunjenje zakonodavne inicijative za decentralizaciju / promenu primene budžetske formule u obrazovanju

Akteri

*Vlada:
MONT; Ministarstvo finansija; Ministarstvo rada i socijalne zaštite; Inspekcija obrazovanja;*
*Opštine:
Opštinska direkcija za obrazovanje;
Rektorat; Senat; P/K/Studentske Organizacije; Direktori Škola; Upravni Odbori Škola; Roditeljski saveti; Studentski saveti Škola; SBASHK (Sindikat obrazovanja);
Civilno društvo:
Donatori; Dijaspora*

3

TREĆA RADNA GRUPA "ZAPOŠLJAVANJE"

Slika 9. Radna Grupa „Zapošljavanje”, moderator Dillon Berjani

a Kosovu, dva od tri mladih su nezaposlena i svaka treća žena je zapošljena. 1/3 mladih uzrasta 15 – 25 nije zaposleno, ne idu u školu ili pohađaju neku obuku. Nivo pravnog zapošljavanja kod mladih dostiže samo 8,5% i većina zaposlenih ne rade u njihovim profesijama. Više od 20 hiljada diplomiranih su nezaposleni. Ovo je situacija omladine danas na osnovu statistika iz Kosovske Statističke Agencije (KSA).-

Problemi

■ Strah od nezaposlenosti i korupcije – dve strane jedne medalje

Problem nezaposlenosti sa političkog stanovišta je direktno vezan sa prisutnošću korupcije u zapošljavanju i njenim manje sofisticiranim oblikom – nepotizmom. Većina mladih ne dobija posao jer selekcija kandidata nije zasnovana na zaslugama.

■ Nedostatak strateškog planiranja za ekonomiju – visoka nezaposlenost

Nedostatak strategije vlade za stvaranje novih radnih mesta tj. nedostatak plana, vizije vlade čini da ova donese ad hoc, loše promišljene odluke i kao posledica toga nisu preduzete mere protiv nezaposlenosti.

■ Nema punе integracije u međunarodnoј sferi – nema priznanja diploma

Nedostatak bezviznog režima i opasnost od nepriznavanja diploma sa Kosova (kao posledica gubitka članstva u

EOAR) čini da kosovska omladina ne putuje slobodno. Ovi razlozi smanjuju mogućnost studiranja i rada u inostranstvu.

■ Nesposobne agencije za zapošljavanje

Nezaposlenost je takođe posledica nemogućnosti Kosovske agencije za zapošljavanje da uradi više kao i nedostatak informacija u vezi sa slobodnim mestima. Ali, ova Agencija treba da služi kao veza između aktivnih tražilaca posla i slobodnih pozicija.

■ Začarani krug: Nema prakse, nema stručne prakse – nema stručne prakse, nema prakse

Uslov za omladinu, kada žele da se zaposle kao stažisti jeste da imaju iskustvo ali nedostatak nadzora tokom ovog praktičnog rada ne utiče na poboljšanje šansi za dobijanje efektivnog radnog iskustva.

■ Previše potrošnje – premalo proizvodnje

Problemi u vezi sa nezaposlenošću su nedostatak radnih mesta i orientacija države prema potrošnji, a ne prema proizvodnji robe. Ako bi država odlučila da ojača sektor proizvodnje lokalne robe, ovo bi pozitivno uticalo na radna mesta i stabilniju ekonomiju na osnovu dobre ravnoteže između uvoza i izvoza.

■ Razvoj preduzetništva i administrativne podrške za mala preduzeća

Prema omladini, mala preduzeća su dobra mogućnost za novo radno mesto, ali lokalni organi su odobrili politike koji nisu prikladne za ova preduzeća, tako da je i ova mogućnost u opasnosti.

■ **Uglavnom: ekonomski uslovi su loši – pogrešan mentalni put**

Nezaposlenost je u direktnoj vezi sa nedostatkom dobrih ekonomskih uslova na Kosovu, nedostatkom investicija u poljoprivredi i infrastrukturi. Postoje mnogo razloga i posledica koje dolaze od društvene i kulturne zone, počevši od kritika protiv institucija i organa, a da ne zaboravimo i samo-kritiku.

■ **Samo-kritikovanje – prvi korak prema realističnim naporima**

U većini slučajeva omladina deluje na nerealan način prilikom apliciranja za neko radno mesto ili upravne pozicije bez radnog iskustva. Kultura zavisnosti od porodice i nepreuzimanje odgovornosti za zaradivanje sopstvenih sredstava, često čini mlade da se ne brinu o sopstvenim ekonomskim aktivnostima.

■ **Institucije se često ne brinu o zakonima i ljudskim pravima**

Kritike protiv institucija počinju spominjanjem kršenja prava na poslu, diskriminiranje manjina, osoba sa specijalnim potrebama i polna diskriminacija u privatnom sektoru. Zakon br. 50/1 i ostali zakoni nisu ispunjeni i organi ne preduzimaju ništa u vezi sa ovim.

■ **Obrazovanje nije orijentisano na svet rada**

Uloga zaposlenosti na Kosovu je veoma neproduktivna. Univerziteti ne stvaraju partnerstva sa preduzećima i kao posledica toga nema orientacije prema potrebama tržišta rada. Studenti uglavnom uče o opštoj teoriji zbog nedostatka specijalizacije za posebne profesije.

■ **Da li postoje i ideoološki razlozi?**

Mali broj članova radnih grupa misle da komunizam kao ideologija utiče na nezaposlenost. Prema njima, ono čini ljudе pasivnijim, dok ostali misle da je neo liberalizam kao ideologija koju smo prihvatali na Kosovу koја je prouzrokovala nezaposlenost.

■ **Nema potrebnih savetodavnih usluga za karijeru**

Još jedan problem u vezi sa nezaposlenošću je nedostatak saveta za karijeru, isto i na nivou univerziteta. Orientacija se dešava igrom slučaja i prema tome postoje mnogo advokata, ekonomista a manje fizičara, hemičara, eksperta tehnologije hrane itd.

Slika 10. Radna Grupa „Zaposlenost”, moderator

Zahtevi i preporuke

■ **Veća transparentnost**

Povećana transparentnost bi povećala nivo poverenja građana u institucije i smanjila bi korupciju i nepotizam. To su negativne pojave koje su svuda prisutne u vezi sa mogućnostima zapošljavanja.

■ **Manje političke interferencije**

Takođe se mora sprečiti interferencija od političkih partija na vlasti. Mnogo njihovih militanata i osoba povezanih sa njima, koji u većini slučajeva nisu kvalifikovani za pozicije za koje apliciraju, dobijaju posao u državnoj administraciji.

■ **Funkcionalni centri za karijeru – aktivni sindikati**

Funkcionalizacija savetodavnih centara za karijeru i povećanje efikasnosti sindikata na Kosovu, kako bi ubuduće postojala profesionalna orijentacija i zaštita prava radnika.

- Aktivna i sposobna agencija za zapošljavanje – zaštita prava radnika

Omladini bi trebalo služiti pravilno funkcionisanje Kosovske agencije za zapošljavanje. Ovo zahteva bolji publicitet organizovanjem informativnih kampanja za prava radnika i Zakona o Radu. I, osobe koje rade tamo bi trebalo biti profesionalne.
- Orientacija prakse sa više ponuda za praktični rad

Još jedna preporuka je direktno vezana sa praktičnim radom omladine i radi se o nadgledanju ovog praktičnog rada kao i priznanje rada dobrovoljaca kao radno iskustvo. Ovo će pomagati u pripremi bolje CV i ohrabrenju omladine za dobrovoljni rad.
- Efektivni i veći inspektorat rada

Radi ispunjenja Zakona o Radu i zaštite prava radnika, kao i veće sigurnosti i zaštite na radu, inspektorat bi trebalo da ima bolje finansiranje i njihovi izveštaji bi trebalo biti javno predstavljeni. Ovo će smanjiti nepravilnosti i zloupotrebu radnika. Rad inspektorata bi trebalo da se nadgleda od civilnog društva (sindikati i poslodavci).
- Podrška banke za mala preduzeća

Borba protiv nezaposlenosti uz podršku malih preduzeća od strane opština je veoma važna kao i dobijanje granta i kredita od banke: kamatne stope koje su trenutno veoma visoke se moraju smanjiti a posebno za podršku razvoja novih preduzeća.
- Manje poreza za olakšanje novih preduzeća

Pod hitno je potrebno smanjenje poreza za nova preduzeća kao i analiza najprofitabilnijih preduzeća na Kosovu.
- Povećanje znanja o svetu rada – više i bolje stručne

Omladina se mora informisati u vezi sa njihovim pravima na poslu i važnost stručnih škola kako bi se dotični poslovi lakše našli posle završavanja i poboljšanja ovih škola.
- Bolje znanje za razne profesije – borba protiv predrasuda

Potrebno je podizanje svesti za razne pozicije za koje postoje stereotipi i pogrešne percepcije.
- Jezički kursevi za oba jezika na Kosovu

Predlaže se organizovanje jezičkih kurseva za albanski i srpski jezik radi otvaranja tržišta rada za mlade iz raznih etničkih pripadnosti.
- Dužnost ili obaveza za preduzeća da oglašavaju slobodna mesta – agencija za rad kao aktivni most između tražioca posla i poslovanja

Broj preuzetnika se mora povećati – ili postati obaveza – koji izveštavaju Agenciju za zapošljavanje radi aktivnog traženja posla. Tada će postojati jasan pregled mogućnosti zapošljavanja i potreba na Kosovu. Ovo će stvoriti funkcionalni most između agencije i građana koji traže posao.
- Više i bolje informativne kampanje

Predlozi u vezi sa obrazovanjem su vezani sa podizanjem svesti u nekoliko pravaca: ohrabrenje nezavisnosti od porodice, obrazovanje za stručnu obuku kao i Zakon o radu.

4

ČETVRTA RADNA GRUPA „DRUŠTVENI I KULTURNI ŽIVOT“

Slika 11. Radna Grupa
„Društveni i Socijalni Život“,
moderator Visar Haxhifazliu

Razvoj društvenog i kulturnog života na Kosovu uglavnom zavisi od grada do grada, i od grada i sela. Izazovi i zahtevi za društveni i kulturni život se razlikuju u zavisnosti od opštine odakle dolazi omladina Kosova. Omladina je objasnila da i kada postoje takve aktivnosti, uglavnom su organizovane samo u glavnom gradu. Identifikacija mesta gde se održavaju ove aktivnosti su:

Kafići
Noćni klubovi
Bioskop
Pozorište
Galerija
Muzej
Park
Festival
Sportsko takmičenje
Maraton

Dobrotvorni događaji
Školsko takmičenje
Javna debata
Studentske organizacije
Gradanske inicijative
Omladinski centri

Lokalni omladinski klubovi
NVO
Univerziteti
Škole
Vannastavne aktivnosti
Razni događaji

U principu, dogovoreno je da javne institucije kao što su Ministarstvo kulture, omladine i sporta kao i Opštinska Direkcija za Kulturu moraju biti aktivnije za stimulisanje i podržavanje kulturnog i društvenog života u opštinama gde rade. Istovremeno, postoji konsenzus da mladi moraju biti aktivniji, zahtevniji i u slučajevima kada nema društvenih ili kulturnih aktivnosti u naselju, selu ili gradu gde žive, onda moraju sami da preduzmu simbolične aktivnosti koje doprinose razvoju kulturnog života i društvenih pitanja.

Problemi

■ Loša ekonomija – loš društveni život

Praznina u kulturnom i društvenom životu omladine se stvara lošom ekonomskom situacijom. Nedostatak ekonomskog razvoja smanjuje zainteresovanost mlađih i njihovu mogućnost za učešće u ovim aktivnostima i istovremeno ove aktivnosti su veoma oskudne.

■ Razlika izmedju glavnog grada i ostatka zemlje

Postoji jasna decentralizacija svih društvenih i kulturnih aktivnosti u glavnom gradu, Prištini. Mora se organizovati više aktivnosti u svim opštinama Kosova i aktivnosti se moraju raspodeliti i decentralizovati.

■ Malo i loše kulturno obrazovanje

Nizak nivo obrazovanja predstavlja prepreku za razvoj kulturnog života jer smanjuje samo-inicijativu i interesovanje mlađih za učešće u ovim događajima.

■ Potrebno je više samo-inicijative

Nedostatak samo-inicijative je posledica nedostatka prisutnosti aktivizma i učenje o aktivizmu. Ovo stvara situaciju gde sve što je vezano za javnost, društvo i kulturu se očekuje organizovati samo od države i državnih institucija.

■ Nedostatak informacija

Vredi spomenuti da čak i u slučajevima kada postoji bogat kulturni i društveni život, primećeno je da su informacije za ovakve aktivnosti centralizovane i samo mali broj ljudi je informisan o kulturnim i društvenim aktivnostima.

Slika 12. Radna Grupa „Društveni i Kulturni Život”, moderator **Mjellmë Doli**

Zahtevi

■ Izdvajanje potrebnog budžeta

Pružanje, priznanje i finansiranje društveno-kulturnih aktivnosti

■ Više medijskih informacija

Postoji jasan zahtev za više prostora u medijima, TV programima ili vestima koji su namenjeni uspehu i problemima omladine.

■ Više decentralizovanog finansiranja od donatora

Zahtev za donatore i preduzeća je da pružaju finansiranje za više društvenih i kulturnih aktivnosti, na decentralizovan način uz inkluziju i transparentnost.

■ Vannastavne aktivnosti za povećanje samopouzdanja i inicijative

Formalno i neformalno obrazovanje bi trebalo dati prednost vannastavnim aktivnostima zahtevajući više

samo-inicijative. Deca postaju odrasli i tada će shvatiti važnost aktivizma, volontarизма i učešća u ovim aktivnostima.

■ Demokratija kao vrsta školskog predmeta

Takva nova kultura bi nadvladala potpuno različiti sistem obrazovanja. Isto, razviće aktivnije i glasnije potrebe građana, radi vršenja pritiska na institucije za ostvarenje svojih zahteva i potreba.

■ Lak pristup kulturi

Kao što postoji lak pristup kaficima, isto tako bi trebao postojati pristup ovim aktivnostima i institucijama koje ih organizuju. Lak pristup, informacije o aktivnostima povećavaju učešće. Ovo će direktno povećati i razviti kulturni i društveni život i razumevanje.

■ Iskusno ali mlado osoblje za javne i kulturne institucije

Institucije i odgovornost za interes mladih – u opštini – ili na centralnom nivou – bi trebala biti u rukama iskusnih osoba. Ali ovi službenici moraju biti mlađi, jer samo na ovaj način mogu shvatiti potrebe mladih.

Preporuke

■ Obrazovanje za samo -inicijativu

Kako bi se omladina obrazovala sa buduću samo-inicijativu, za njih je važno da se organizuju od samog početka škole i vannastavnim aktivnostima na institucionalni način. Dodatni i vannastavni časovi na organizovani način bi podigli svest mladih i shvatili bi važnost društvenog i kulturnog života.

■ Veći fokus na sela i ruralne zone – decentralizacija i inkluzija

Institucije moraju pružati viže kulturnih aktivnosti u zonama gde nema centara, fokus na sela i ruralne zone. U zonama gde postoje centri, moraju biti vidljivi i sa prijatnom i atmosferom sinergije unutra. Glavna svrha bi se postigla decentralizacijom ovih aktivnosti i fokusiranjem na inkluziju.

■ Podizanje svesti na tri nivoa

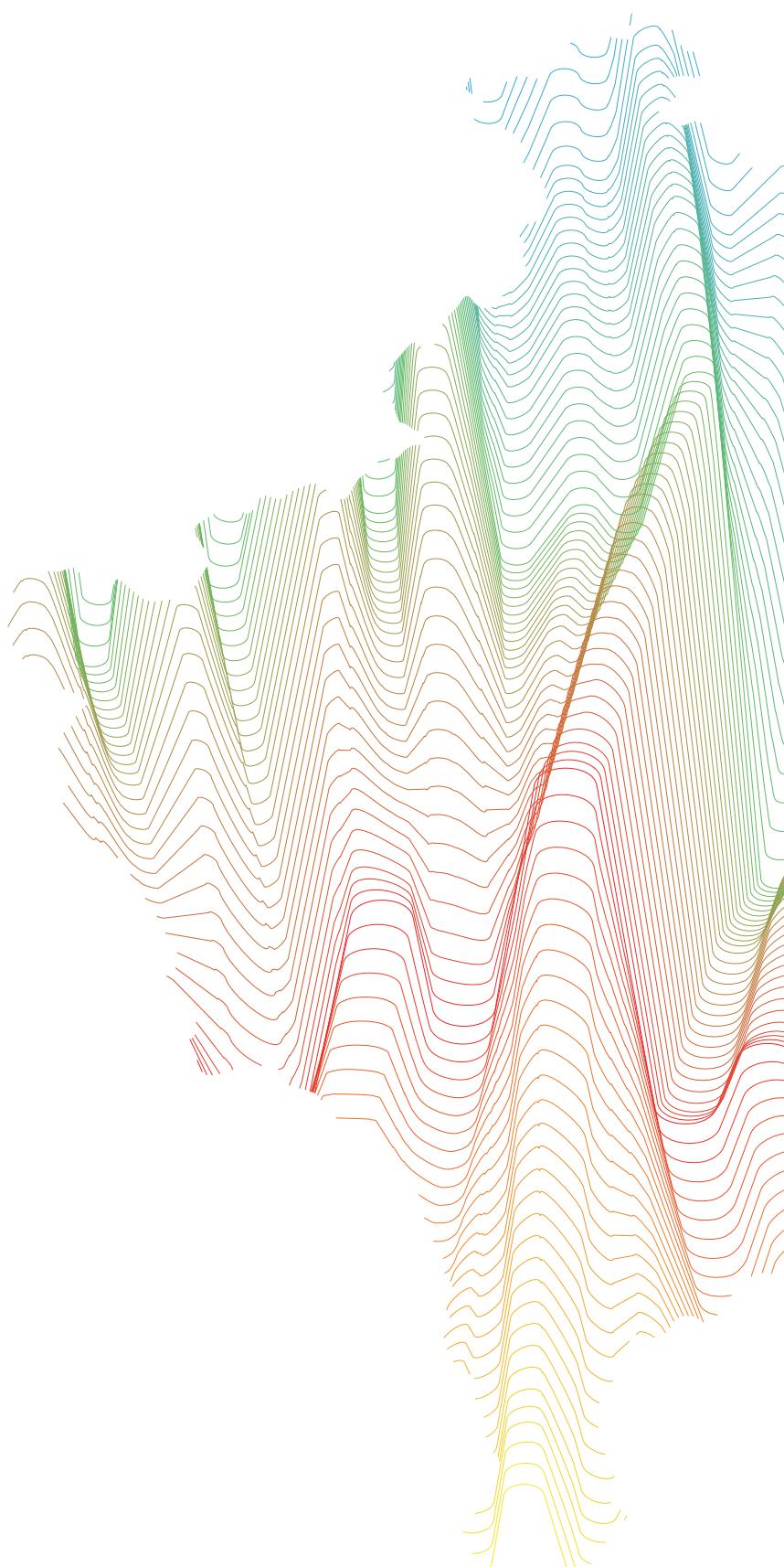
Pod hitno je potrebno podizanje svesti i kampanja zagovaranja. Moraju se razviti na tri nivoa. Prvi nivo će tretirati institucije, kako bi njihovi predstavnici jasno shvatili važnost i uticaj društvenog i kulturnog života. Drugi nivo će ciljati omladinu zbog istog razloga. Treći nivo će direktno povezati veća budžetska izdvajanja za organizaciju kulturnog i društvenog života.

■ Otvaranje kulturnih centara

Na vidljivim mestima, za lakši pristup mladih.

■ Stvaranje internet platforme za komunikaciju

Opštine će takođe koristiti ovu platformu i svaku drugu društvenu mrežu i vrstu komunikacije na kojoj omladina razmenjuje informacije.

Slika 13. Nacionalni Kongres
Oladine Kosovo

PREDVIĐANJA PREDLOZI I DUŽNOSTI

■ Prva „grupa“ omladinskog pokreta: Više znači jače

Za postizanje održivosti, pružanje predmeta i stvarati javne društvene i kulturne aktivnosti potrebno je više omladinskih organizacija „pod zaštitom“ Nacionalnog Omladinskog Kongresa. Ovo će osigurati kontinuitet i proširenje aktivnosti.

■ Udruženi razvoj omladinskih strategija – razne aktivnosti u celoj zemlji

Potreban je godišnji kongres radi razjašnjenja pozicija, razvoja aktivnosti i prednosti o zajedničkoj strategiji.

■ Redovni sastanci

Plenarni sastanak Nacionalnog Omladinskog Kongresa bi trebalo da se održava jednom godišnje. Takođe se moraju održavati i mesečni sastanci – dotičnih i odgovornih članova Nacionalnog Omladinskog Kongresa – u vezi sa određenim pitanjima koje se moraju uraditi radi ostvarenja odluka kongresa.

■ Razna mesta za kongres

Mesto opštih sastanaka omladine i kongresa moraju biti različita kao i u raznim regionima radi sopstvene strategije o decentralizaciji.

■ Druga „grupa“ omladinskog pokreta: Više nadležnosti sa više obuke

Mora se organizovati više obuka za više nadležnosti u vezi sa interesima omladine i potrebne kampanje za njih. Ovo znači obuku za omladinske multiplikatore kako bi bili spremni da sa njima dostignu ruralne zone.

■ Interna politika širenja informacija

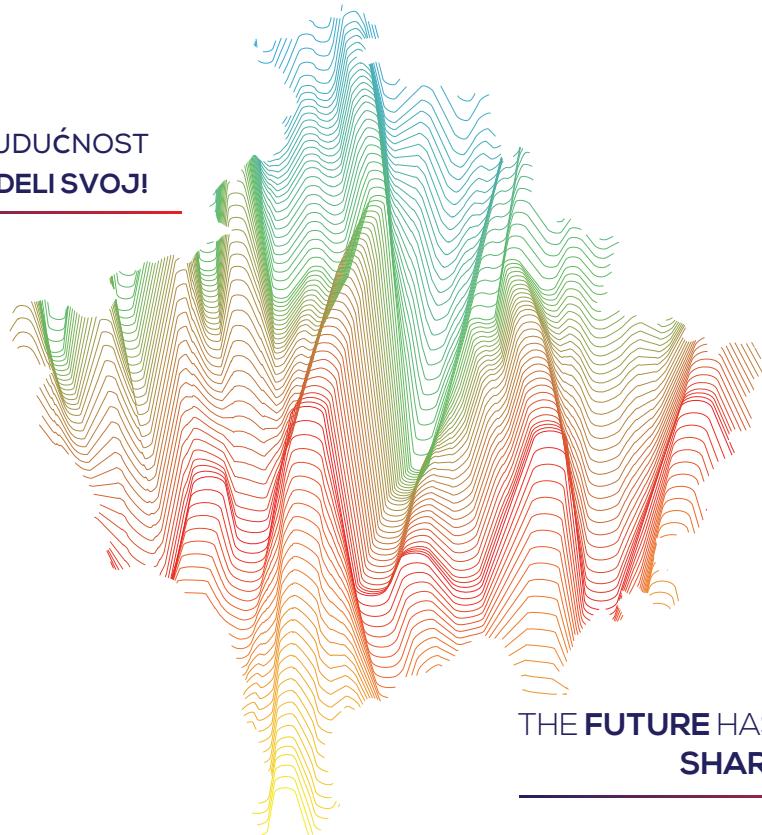
Radi umrežavanja, informisanja i organizovanja aktivnosti, mora se razviti internet platforma.

Radne grupe su pripremile predloge za budući rad Nacionalnog Omladinskog Kongresa:

■ Razvoj sopstvenih resursa za naš nezavisni Nacionalni Omladinski Kongres

Kako bi postali nezavisni – politički i finansijski – moraju se razviti sposobnosti i načini apliciranja za finansiranje – EU, RYCO, i ostale neutralne institucije.

BUDUĆNOST
IMA GLAS PODELI SVOJ!

THE FUTURE HAS A VOICE
SHARE YOURS.

AUTORI

IME I PREZIME

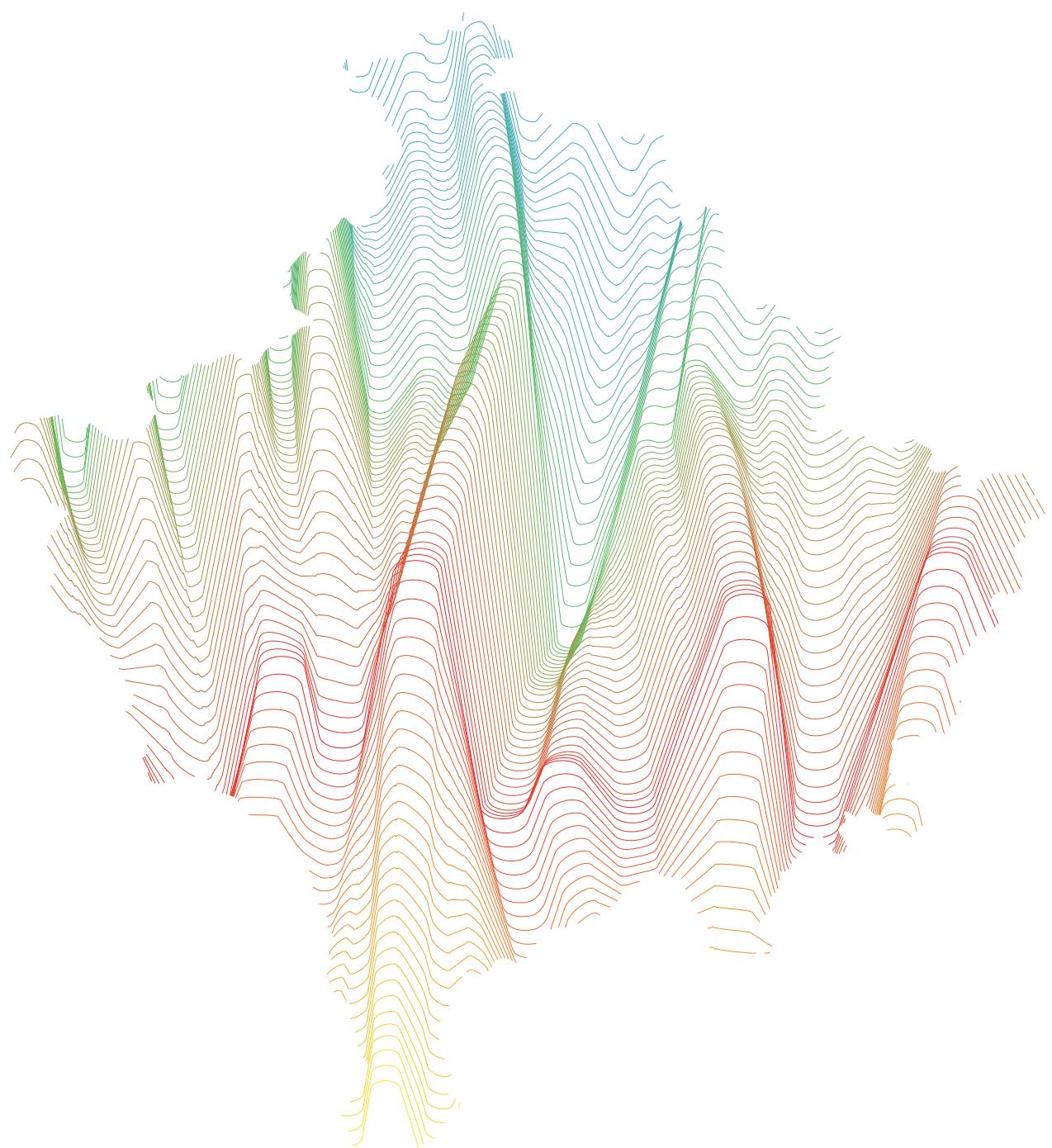
▼
Agnesa Qerimi
Aurora Mullatahiri
Avdyl Gashi
Dillon Berjani
Mjellmë Doli
Qëndresa Ibrahimë
Shkëmb Shala
Vesa Ibrahimë
Visar Haxhifazliu

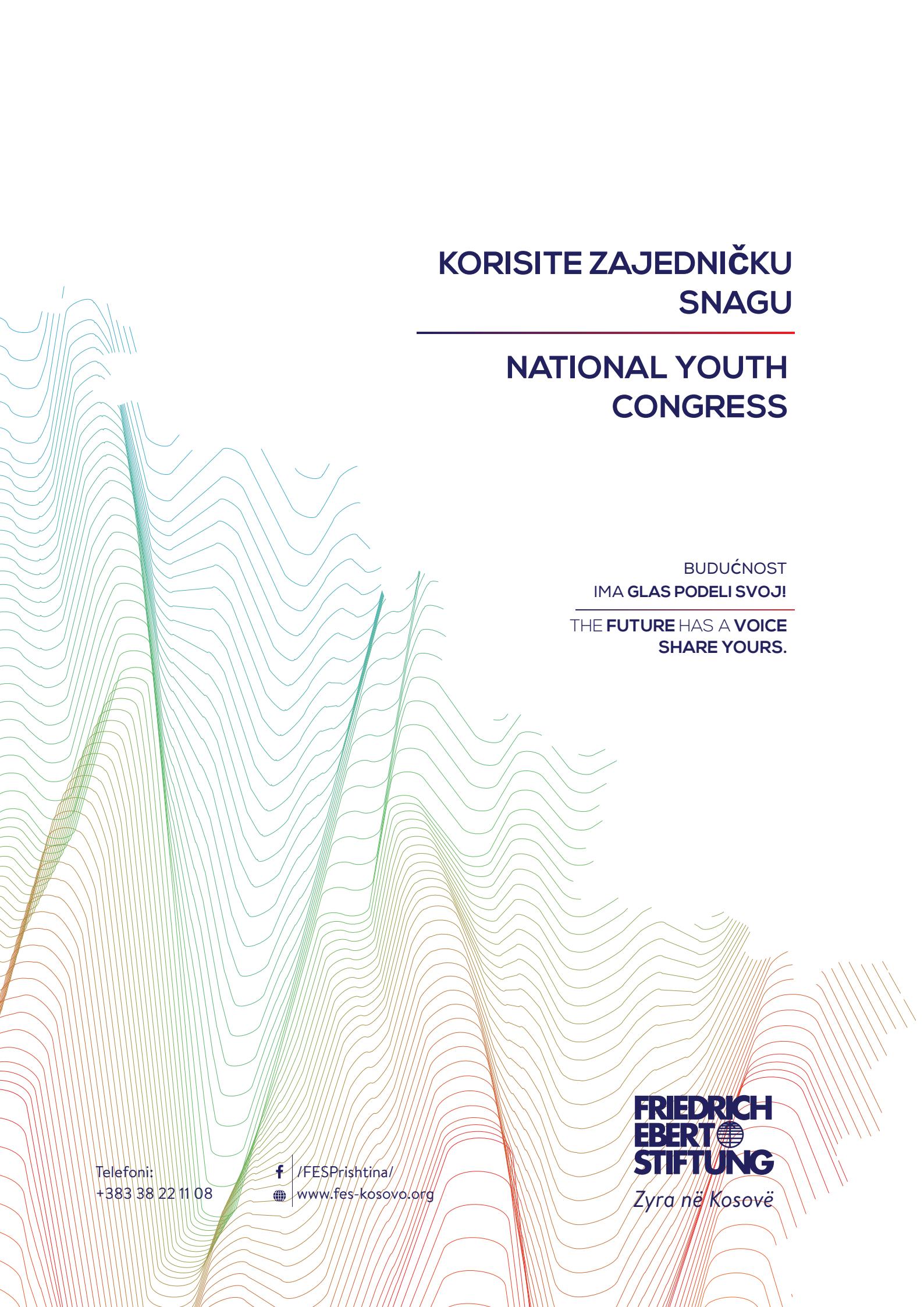
ORGANIZACIJA

▼
Omladinski Savet Kosova
Study Critique Action
Global Shapers Prishtina
Rrotull
TOKA
Omladinski Savet Kosova
Grupa Eksperta Kosova
Centralni Savet Omladinskog Delovanja Kosova
IPSIA & OJO THY

EMAIL

▼
qerimiagnesa@gmail.com
aurora.a.mullatahiri@gmail.com
avdylgashi.k@gmail.com
dillon.berjani@gmail.com
mjellme.doli@gmail.com
desabrahimi@gmail.com
shkemb.shala@gmail.com
vesabrahimi@gmail.com
visarhaxhifazliu@gmail.com

KORISITE ZAJEDNIČKU SNAGU

NATIONAL YOUTH CONGRESS

BUDUĆNOST
IMA GLAS PODELI SVOJ!

THE FUTURE HAS A VOICE
SHARE YOURS.

Telefoni:
+383 38 22 11 08

f /FESPrishtina/
www.fes-kosovo.org

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Zyra në Kosovë